

לעילוי
נשמת

ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
החשובה
רוסת גדקה וחסד
שרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר דל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיטו

גליון מס' 386

סוכה מ"ג-מ"ט

בס"ד, כ"ג תשרי תשס"ז

השבוע בגליון

- ◆ הכוונות הטמירות שמאחורי ארבעת המינים
- ◆ השופט נותן מקל ליוצא זכאי
- ◆ ארבעת המינים, כנגד אברי הגוף
- ◆ אלו מצוות נאסרו בשבת ואלו הותרו
- ◆ אכילת מצה בליל הסדר שחל בשבת

- ◆ נטילת לולב בירושלים ובכותל המערבי
- ◆ מיהו "מקדש" ומיהו "מדינה"?
- ◆ ירושלים מסתפחת למעמד בית המקדש
- ◆ ברכת "שהחיינו" בברית מילה
- ◆ מפני צער התינוק אין מברכים

- ◆ להביא את הרב אל המצה
- ◆ על מגילת אסתר גזרו ועל קריאת התורה לא?

דף לח/א שירי מצוה מעכבין את הפרענות

הכוונות הטמירות שמאחורי ארבעת המינים

שני טעמים נאמרו בגמרא לגבי נענועי הלולב לרוחות העולם ולמעלה ולמטה. רבי יוחנן אומר, שמנענעים לכבודו של בורא עולם שהכל שלו, ורבי חמא בר עוקבא אומר, שבכך עוצרים רוחות רעות וטללים רעים.

מה צריך לכוון בעת הנענועים? האם בעת נענועי הלולב יש לכוון את שניהם גם יחד? למה נייחד את מחשבתנו בעת הנענועים?

"לעורר הנפש שתזכור... כי הכל לשם": בספר "החינוך" (מצווה שכ"ד) כותב דברים נפלאים על מצוות ארבעת המינים: "לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת הפירות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה... וצווה הא-ל לעשות לעמו לפניו חג באותו העת, לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו. ובהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלוקים בעת ההיא, ציוונו ה' לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו, כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו... וידוע מצד הטבע, כי ארבעה המינים כולם משמחי לב רואיהם... ודיני הנענוע, שהחיוב להוליך ולהביא ולהעלות ולהוריד. והעניין לעורר הנפש שתזכור בעת השמחה, כי הכל לשם, ממעלה עד מטה וארבע רוחות, שהכל נכלל בזה".

מדבריו עולה בבירור, כי בעת הנענועים יש לכוון שמקיימים את המצווה לכבודו, והכל מאיתו יתברך. גירוש הרוחות הרעות הוא תוצאה, איפוא, ואין צורך לכוון על כך בעת הנענועים.

כדברים הללו כתב בעל ה"ערוך השולחן" (סי' תרנ"א סעי' כ"ג), שכאשר מקיימים את המצווה בשמחה ובשלמות, "ממילא בזכות זה יעצור מעלינו... כל מיני צרות המכונים רוחות רעות".

השופט נותן מקל ליוצא זכאי: ה"לבוש" (סי' תרנ"א סעי' ה') מוסיף בכוונת הנענועים על פי דברי המדרש, כי בחג הסוכות רבה שמחתנו לאחר הימים הנוראים, ו"נתן הקב"ה מצווה זו לישראל, שיהיו שמחים בלולביהם כאדם היוצא לפני השופט זכאי ונותן השופט מקל... לסימן שהוא יצא זכאי וישמח בו, והניענוע הוא הרינון".

"אלו הארבעה גדלים על המים": גם ב"ערוך השולחן" (שם סעי' כ"א) כותב כן והוסיף: "ומפני מה נבחרו ארבעה מינים אלו? לפי שבחג נידונים על המים, ואלו הארבעה מינים גדלים על המים וכשעושים בהם מצווה מתברכים המים ולכן שמחים בהם".

ארבעת המינים, כנגד אברי הגוף: נסיים בדבר אגדה נאה בשמו של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שאמר, כי כידוע, נאמר במדרשים, שארבעת המינים מכוונים כנגד אברי הגוף השונים וכמו כן, כל סוג מארבעת המינים מכוון כנגד חלקים שונים מעם

דבר העיון

החגים חלפו.

החיים שבים למסלולם, לשגרה היומיומית, וגם אנו נקצה את טורנו הצנוע לסיפורים קטנים, יומיומיים, אך מרגשים.

אחוז ציפיה

נפתח במכתבו של יהודי נרגש, המתחנן על נפשו להשאר אנונימי, "מפני שאיני מייצג את עצמי, אלא קשת רחבה של אנשים".

הסכמנו.

לכבוד מאורות הדף היומי.

הנני אחוז התרגשות וציפיה, לקראת הוצאתן לאור של חוברות המאורות לשבת.

שמעתי שעומדים להתחיל עם הלכות הדלקת נרות, וזה ריגש אותי ביותר, מפני שלפני שנים אחדות שהייתי בבית חולים עם קרוב משפחה בשבת קודש, ואני זוכר, שחיפשנו מקום להדליק נרות שבת, כי בתוך החדר לא הסכימו שנדליק, עד שמצאתי פינה חשוכה, ובהסכמת האחות הראשית הדלקנו שם נרות.

לצערי הרב, התברר לי אחר כך, כי היתה זו ברכה לבטלה, מפני שיש להדליק נרות רק במקום שמשתמשים בו.

חבל שכבר אז לא היתה לי את החוברת שלכם.

ברוך ה' שלשנים הבאות יהיה לי אותה. **תודה** ותמיכה במפעליכם הברוכים.

א. ש.

התרגשות של קדושה

במפעלים הברוכים של מאורות הדף היומי שותפים אנשים בעלי לב רחב לדברים שבקדושה.

עילוי נשמות

מרת **חיה רחל וינברג** ע"ה
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
נלב"ע כ"ט תשרי תשמ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידיו הר"ר **מנחם וינברג** ומשפ' שיחיו בני ברק

עילוי נשמות

ר' **בנימין זאב באואר** ז"ל
ב"ר חיים צבי נפתלי ז"ל
נלב"ע כ"ה בתשרי ה'תשל"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידו בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמות

הר"ר **שמעון יסלזון** ז"ל
בן החבר שמואל ע"ה נלבי"ע ה' מרחשון תשנ"ו
וזוגתו **מרת לינה קריינלה** ע"ה
בת ר' אריה פורכחימר ע"ה נלבי"ע כ"ו תשרי תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו על ידי ילדיהם שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **זכריה פייט** ז"ל ב"ר אלעזר ז"ל ותבלחט"א מרת אלטה הי"ו
נלב"ע כ"ח אלול תשס"ו - ליום השלושים לפטירתו **ת.נ.צ.ב.ה.**
נתרם ע"י שותפיו חבריו וכל צוות נשיץ-ברנדס

נר ה'

נשמת אדם

ישראל. בעת הנענועים, אנו מקריבים לקב"ה את ארבעת המינים, לאמר, הכל שלך! כל גופנו, כל עמנו, בבחינת "אני לדודי ודודי לי" (יהליכות שלמה), מועדים, פרק י"א הערה ל"ב).

דף מב/מג/מגזירה שמא יטלנו...

אלו מצוות נאסרו בשבת ואלו הותרו

בגמרתנו מבואר, כי חכמים ביטלו מצוות תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת, ומצוות נטילת לולב בשבת של חג הסוכות, מחשש שמא יהודי לא ידע כיצד לקיים את המצווה או את נוסח ברכתה (רש"י), ויבוא להוציא בשבת את השופר או את הלולב לרשות הרבים בדרכו אל החכם שילמדנו, ויעבור על איסור תורה של מלאכת "הוצאה", לפיו אסור לטלטל חפץ ארבע אמות ברשות הרבים. מטעם זה, מוסיפה הגמרא, גם קבעו חכמים, שאין לקרוא מגילת אסתר בשבת. גזירה חמורה זו, שבעטיה בטלו מצוות עשה מן התורה [שופר ולולב], הביאה רבים מן הפוסקים לדון מדוע לא הרחיבו חז"ל את גזירתם על מצוות אחרות הנוהגות בשבת.

נפתח בחג הפסח.

אכילת מצה בליל הסדר שחל בשבת: בליל הסדר אוכלים מצה ומרור. מדוע לא חששו חכמים, שמא יטלטלם אדם ארבע אמות ברשות הרבים, בדרכו אל החכם שילמדנו. אמנם, אין צורך ללמד את קיום מעשה המצווה, שאכילה היא בלבד, אך שמא יבקש ללמוד מן החכם את נוסח ברכתיהן, כפי שחששו חכמים לגבי שופר, לולב ומגילת אסתר?

מספר יישובים נאמרו בדבר.

גם אם יטלטל, לא יעבור על איסור תורה: יש שאמרו, שכיוון ששיעור הוצאת מאכלים בשבת הוא בגודל כותבת דווקא, מאחר ששיעור אכילת מצה הוא בכזית, הרי שאפילו יטלטל את המצה שלא כדין לא ייכשל באיסור תורה, כי אם באיסור מדרבנן, ומפני חשש עבירה על איסור דרבנן, לא ביטלו חכמים מצווה מן התורה (מקראי קודש פסח ח"ב עמ' נ', בשם הגר"י דיסקין, עיי"ש שדן בזה, שיתכן שבמצה יתחייב בהוצאה של כזית גם כן).

איך דרך לצאת בחוצות בלילה: אחרים כתבו, שהחשש שמא ילך אצל חכם קיים במצוות שקיומם ביום [גם קריאת מגילת אסתר, עיקר קיומה ביום]. ברם, חשש זה אינו כה רב גם בלילה, לפי שאין דרך לצאת בחוצות בלילה, והנדרש לרב ייצא אליו מבעוד יום, לפני כניסת השבת (עיי"ש מקראי קודש"ש, שם, ו"העמק שאלה" להנצי"ב שאילתא ס"ז אות כ"א).

להביא את הרב אל המצה: סברא אחרת נאמרה בעניין, כי מי שאינו יודע את ברכת המצה, חזקה עליו שיתר ענייני הסדר המרובים אינם נהירים לו, וחלף הבאת כל מרכיבי ליל הסדר אל החכם, ודאי דואג הוא לארח תלמיד חכם בביתו כדי שידריכו בכל שלב כיצד לנהוג (עיי"ש "העמק שאלה" שם).

על מגילת אסתר גזרו ועל קריאת התורה לא? שאלה נוספת הדורשת הבנה היא, היאך יתכן שחז"ל גזרו שלא לקרוא מגילת אסתר בשבת, אך לא אסרו על קריאת התורה בשבת?

"הקוראים בתורה בקיאים הם": בעל ה"תוספות יום טוב" (מגילה פרק א' משנה ב') משיב, כי מאחר שהקורא בתורה צריך להתכוון "פעמיים ושלש" לפני שבת, הרי ש"כל הקוראים בתורה בקיאים הם", ואין חשש כי בשבת בבוקר יתעוררו ספיקות הדורשות ריצה אל הרב, בקרב בעלי קריאה רבים.

ההבדל בין מצוות של ציבור למצוות של יחיד: ואילו בעל "תוספות חדשים" (שם) קובע, כי יש להבחין בין מצווה המתקיימת בציבור בלבד, לבין מצווה שחובת קיומה מוטלת על כל יחיד; את מצוות שופר, לולב וקריאת מגילת אסתר, מוטל על כל יהודי לקיים. אמת, ברוב עם הדרת מלך, ותוקעים בשופר בבית הכנסת, וקוראים מגילת אסתר בציבור, אך מי שלא זכה לכך, חייב לתקוע לעצמו ולקרוא לעצמו מגילת אסתר. לפיכך חששו חכמים, שמא יחיד שימצא עצמו נבוכ בקיום אחת מן המצוות הללו, ירוץ אל החכם בשבת ויכשל. שונה היא מצוות קריאת התורה בשבת, שכל חובתה היא בציבור, אם אין מניין - אין קריאת התורה. לפיכך, לא חששו חכמים לתקלה, כפי שאמרו חז"ל במקומות אחדים (שבת קמ"א ועוד), ש"רבים מדכרי אהדדי" - הרבים מזכירים זה לזה שלא להכשל, ואין חשש תקלה בדבר [בגליון 329 הבאנו את דברי רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל, מדוע חכמים לא גזרו שלא למול בשבת קדש].

דף מג

נטילת לולב בירושלים ובכותל המערבי

במקומות רבים במשנה ובגמרא נזכרים עניינים שונים הנוהגים ב'מקדשי לעומת עניינים אחרים הנוהגים ב'מדינה'. כך למשל נאמר במשנה (שקלים א' ומובא במגילה כ"ט) כי מט"ו אדר ישבו שולחנות ב'מדינה'.

על אחד מהם, סיפר לי הרב משה שטרייכר הי"ד, ממאורות הדף היומי: באתי בקשרים עם יהודי מארצות הברית, שאביו, הר"ר שלמה זאב צווייגענהאפט ז"ל, היה מנוי לגליונו והיה חסיד סוכטשוב נלהב. בשנה זו, החליט בנו להנציחו בגליון "מאורות" לכבודו ולעילוי נשמתו.

באותו שבוע, הגיע הבן לארץ ישראל להקמת מצובה ובדרך פנה לכותל המערבי לתפילת מנחה. הוא נעמד ליד סטנדר, ומולו ניצב גליון מאורות הדף היומי מספר 372 ועליו מתנוססת ההנצחה של אביו ז"ל. **לאחר** מכן הוא התקשר אלי וסיפר לי, כי קשה לו לתאר את התרגשותו. אכן, ראויים הם יהודים טובים אלה לכל ברכה ותהילה.

שכם ורחבת הכותל

באיחוד מרגש

אם כבר הגענו אל הכותל המערבי, הרי לנו סיפור מרגש שהתרחש ברחבת הכותל. **אחד** ממשותפי השיעור הקבוע של מאורות הדף היומי בכותל המערבי, גוייס בצו 8 למשימה מיוחדת בשכם.

מספר בנו של מגיד השיעור: באחד הימים התקשר הקצין לאבי, מגיד השיעור, באחת עשרה בלילה, וביקש להקשיב לשיעור דרך הטלפון, יחד עם חבריו בכיתת הכוננות. השיעור החל, והוא אפילו שאל והשתתף דרך הרמקול. שכם ורחבת הכותל באיחוד מרגש.

הסיפור שלי

ומכאן למכתב שהגיע עדינו, הנושא את הכותרת "הסיפור שלי על מסירות והשקעה בלימוד דף יומי". הרי הוא לפניכם ככתבו ולכשונו:

לכבוד מאורות הדף היומי, שלום וברכה. **הסיפור שלי על מסירות והשקעה בלימוד דף יומי.**

אותי - אברך כולל - ביקשו לארגן שיעור דף יומי ברוסית ברמת בית שמש א' (ברמה ב' כבר יש כזה שיעור). התחלנו במסכת מעילה - היו שני תלמידים, אחרי הסיום אחד עזב ונשאר אחד שאיתו אנחנו לומדים כל הזמן.

הוא רופא פסיכיאטר, ד"ר ב. ל. (השם שמור במערכת). אדם שומר תורה ומצוות שלמד בישיבה במוסקבה ובישיבת אש התורה בירושלים. הוא קם כל יום מאד מוקדם לתפילה לפני יציאתו לעבודה בבית חולים כפר שאול בירושלים, ובערב - למרות עייפותו - מגיע לשיעור, מנמד שינה מעיניו ממש כפשוטו, שנסגרות מרוב עייפות. מידי פעם הוא מוסר הרצאה בערים מרוחקות כמו בת ים, אשקלון, חדרה ואשדוד, ואז כשחוזר, לפעמים אחרי 10 בערב, אינו נוסע הביתה אלא לבית הכנסת ללמוד.

כמה פעמים בחודש (+6) יש לו משמרת לילה בבית חולים. אז אנחנו לומדים בטלפון, ורק קריאות דחופות אל החולים מפסיקות אותנו. אם משהו לא דחוף, למשל לחתום על מסמך, הוא עושה את זה מאוחר בלילה. בחודש אב הוא היה במילואים, במרפאה בגדוד ביהודה, כשהייתי בבית למדנו בטלפון, וכשהלכתי לבית הכנסת, למדנו בפלאפון, כך שמסתת יומא גמרנו כמעט שבועיים לפני כולם.

כל הכבוד! ממש דוגמה למסירות נפש ללימוד.

מנחם אומנסקי,
בית שמש

אם לא עולה - למה לא?

נחתום במעשה קטן אך בעל תוכן רב, שמספר הרב גרשון שטיגל שליט"א, מגיד שיעור של "מאורות הדף היומי" בבית הכנסת

מיהו "מקדש" ומיהו "מדינה"? בפשוטם של דברים 'מקדש' הוא מקדש ממש, ותחת השם 'מדינה' נכללים שאר המקומות כולל העיר ירושלים. כך דעת רוב הראשונים. אולם הרמב"ם בפירושו למשנה מבאר במספר מקומות כי ה'מקדש' כולל גם את ירושלים עצמה, ורק שאר ערי ישראל נקראים 'מדינה' (ראה פיה"מ לשקלים שם, ובסוכה גיב ומע"ש ג/ד ור"ה ב/א).

לפרשנות זו השלכות מעשיות חשובות מאד, הנוגעות הלכה למעשה גם בזמננו. במשנה (מ/א) נאמר, שבזמן בית המקדש היה לולב ניטל שבעה ימים ב'מקדש' בלבד, ואילו ב'מדינה' לא ניטל אלא ביום הראשון. טעם הדבר לפי שאמרה תורה "ולקחתם לכם פרי עץ הדר... לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים". מכאן למדו חכמים, כי "לפני ה'" נהגת מצוות ארבעת המינים כל שבעת הימים, אך במקומות אחרים - ביום הראשון בלבד. רק משחרב בית המקדש תיקן רבן יוחנן בן זכאי ליטול לולב שבעה ימים בכל מקום, אך תקנה דרבנן היא וקלה יותר מן החיוב מדאורייתא ויוצאים בה גם באופנים שונים שאין יוצאים בהם אילו היתה החובה מן התורה [כגון, שגם לולב שאול כשר ואין צורך ב"לכס"].

מצוות לולב בירושלים - מן התורה כל סוכות: לפי הפרשנות הנזכרת, שי'מדינה' כוללת את שאר ערי הארץ, ואילו ירושלים נחשבת 'מקדש', מצוות נטילת לולב בירושלים היא מן התורה כל שבעת הימים. אכן, כך במפורש כותב הרמב"ם בפירושו למשנה (פרק ג' משנה י"ב): "מדינה - היא שאר ארץ ישראל חוץ מירושלים", וכן דעת ראשונים נוספים.

לאור האמור מסיק ה"ביכורי יעקב" (סי' תרנ"ח) הלכה למעשה: כיוון שקדושת ירושלים לא בטלה, הרי שלשיטת הרמב"ם אף כיום ישנה חובה דאורייתא ליטול לולב בירושלים במשך כל חג הסוכות. לאור זאת, אין ליטול לולב שאול במשך כל החג כולו, וכן יש להקפיד על יתר הדינים הנוהגים ביתר המקומות ביום הראשון בלבד.

עם זאת, ה"ביכורי יעקב" מודה, כי חידוש גדול זה לא נזכר בשאר הפוסקים, אך כתב, כי מכל מקום ראוי להחמיר ולחשוש לו בירושלים העתיקה, שנתקדשה לשעתה ולעתיד לבוא ניש מהאחרונים שכתבו, כי גם לפי פירושו בשיטת הרמב"ם, אין צורך להחמיר בכל הפסולים של ד' מינים, מפני שלדעת ראשונים רבים, בהם הרמב"ם, גם בבית המקדש אינם נוהגים כי אם ביום הראשון, ואילו הדעה החולקת, חולקת גם על שיטת הרמב"ם לגבי הגדרת "מקדש" ו"מדינה", ואין מקום לתפוס יחד את חומרות שני הצדדים, ראה "מקראי קדש" ח"ב סי' ט"ז.

רבינו הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדוינסק זצ"ל חולק בתוקף על דברים אלה (בספרו חידושי רבי מאיר שמחה לסוכה ריש פרק לולב וערבה) וכתב, כי ברור לו שלכל הדעות אין כל חיוב דאורייתא ליטול לולב בירושלים בזמן הזה בשאר ימי החג. ראה פשוטה לו: רבי יוחנן בן זכאי תיקן ליטול לולב מדי יום, זכר למקדש. אילו בירושלים עדיין חייבים ליטול מידי יום ביומו, אין צורך לעשות זכר לדבר! (עי"ש ראיות נוספות, אולם, עיי' "מנחת שלמה" תניינא סי' נ"ז).

ירושלים מסתפחת למעמד בית המקדש: ומדוע באמת גם לדעת הרמב"ם אין חייבים כיום כבזמן המקדש? יש מבארים, כי עיקרה של מצוות לולב היא במקדש לפי שהוא זה שעליו התכוון הפסוק באמרו "לפני ה'", אלא שירושלים מסתפחת למעמדו של בית המקדש. כאשר חרב המקדש בטל גם מעמדה של ירושלים כחלק מהמקדש, ושוב אין מצוות נטילת לולב בה מידי יום (ראה "מנחת שלמה" שם ד"ה "אך", מועדים וזמנים" ח"ה סי' שמ"ח בהגה"ה, וראה "הלכות חג בחגי" שם עמ' ד').

אכן, הוראת הפוסקים הלכה למעשה, שאין צורך להחמיר בירושלים, אף זו העתיקה, וליטול במשך כל החג דוקא לולב הכשר ביום הראשון, ואף מי שנטל לולב בשאר ערי הארץ או בירושלים החדשה והגיע לירושלים העתיקה או לכותל המערבי, אינו מתחייב שוב בנטילת לולב [עם זאת, יש יחידים שהחמירו על עצמם בדבר, ראה "הלכות חג בחגי" שם].

דף מה/א העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו ברכת "שהחיינו" בברית מילה

מנהג רוב הקהילות בארץ ישראל, שכל אב הזוכה להכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה מברך "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה". ברם, בעלי התוספות בסוגייתנו כותבים, כי אין מברכים "שהחיינו" על הכנסת הרך בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. מדוע? על כך ועוד במאמר הבא.

סוגייתנו, האומרת, כי העושה סוכה מברך "שהחיינו", היא אחת המקורות לחיוב ברכת "שהחיינו" על קיום מצוות שחיובן תלוי בתאריך, כגון, מצוות ארבעת המינים, מצוות שופר, הדלקת נר חנוכה ועוד.

מלבד מצוות אלו, התלויות בזמן, קיימות מצוות נוספות שאינן תלויות בתאריך מסויים, אך מפני שאינן תדירות מברכים עליהם "שהחיינו", וכגון, מצוות פדיון הבן, כמבואר במסכת פסחים (קכ"א/ב), שהאב מברך "שהחיינו" בפדותו את בנו הבכור.

איצקוביץ בני ברק: **סבי** רבי מתתיהו זאב שטייגל זצ"ל, ראש ישיבת "בית יוסף", עלה לארץ בשנת תרצ"ד מפולין. **באותה** תקופה היו מחירי המגרשים זול, והוא רכש מגרשים ועל אחד המגרשים בבני ברק, הקים את ישיבת "בית יוסף", בה ממוקמת היום ישיבת "בית מתתיהו". **לימים** שאלו בנו: "אם היו המגרשים זולים כל כך, מדוע לא רכשת מגרשים נוספים?". **הוא** התרגש מאד והשיב: "זה בדיוק מה שישאלו אותנו למעלה - אם לא עלה לכם כסף, למה לא למדתם עוד?!"

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 93-67-570-03
mendelson@meorot.co.il
.....
ברכת התורה העורך

מענה לשון

דף מג/ב ערבה שבעה

עֲרֵבָה

שם צָמַח זה מופיע במשנה כמעט תמיד בקשר למצוות עֲרֵבָה האמורה בתורה: "ולקחתם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל" (ויקרא כ"מ). רק פעם אחת מופיע בהקשר אחר (ביכורים פ"ג מ"ח).

מין מלה זו שונה בלשון מקרא ובלשון חכמים. במקרא, היחיד הוא כנראה: עֲרֵבָה; וברבים: עֲרֵבִים (כגון: תהלים קל"ב). לעומת לשון חכמים: עֲרֵבָה, עֲרֵבוּת. איך ניתן להסביר שינוי זה?

יתכן שהדמיון ל: עֲרֵבָה, עֲרֵבִים, במשמעות "וְיָהִי עֲרֵב וְיָהִי בָקָר", גרם לשינוי, על מנת ליצור בידול. אך מדוע הדמיון לְעֲרֵבָה, עֲרֵבוּת, במשמעות הגיאוגרפית (א=מישור, ראה "מקראי קדש" ח"ב סי' ע"פ אוצר לעזי רש"י), לא מנע שינוי זה? יתכן שהפתרון נעוץ בכך שמלה מקראית זו הפסיקה לשמש בלשון הבתר מקראית, ועל כן לא נוצרה בלשון חכמים חפיפה זו משמעות. **להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 ב"ב. דוא"ל u_frank@geronimedia.net**

פנינים

דף מה/א בכל יום מקיפין את המזבח **למען דעת כל עמי הארץ**

בעבר, לולבים ואתרוגים היו בלתי מצויים בכל, ורק עשירים התירו לעצמם לרכוש ארבעת המינים. את הקפת הלולב סביב הבימה, ערכו רק אלה, בעוד תלמידי חכמים עניים נדחקו בשולי בית הכנסת.

אמור אמר רבי מאיר תאומים זצ"ל, רבה של למברג: **מדוע** בסיום הקפת הלולב ב"הושענות" אומרים "למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלוהים אין עוד?" **לפי** שכאשר רואים את תלמידי החכמים נדחקים לשולי בית הכנסת, יש בכך משום בזיון, כביכול, במורא שמם, שהרי אמרו הז"ל - "את ה' אלוהיך תירא, לרבות תלמידי חכמים". **לפיכך** מכריזים ומודיעים - ה' הוא האלוהים אין עוד...

דף מה/א פזר קשב [סימני הדינים המיוחדים לשמיני עצרת לעומת שאר ימי סוכות]

פזר - קשב!

לרמז זה, כתב רבי דוד פלדמן מלייפציג, משמעות חשובה. הגשמים נעצרים בשביל אלה הנמנעים מן הצדקה (עיין תענית ח). בשמיני עצרת בו מתחילים להזכיר את הגשמים - עליו לזכור: פזר - לעניים - קשב - יקשיב הקב"ה לתפילותיך על הגשמים...

דף מה/ב ראיתי בני עלייה והן מועטין **זכות העונה**

ראיתי - התבוננתי, פירש השרף מקוצק, כיצד זכו להיות בני עלייה. "הן מועטין", על כך שבעיני עצמם הם מועטים ושפלים... ("אמירה יפה").

כאמור, לדעת בעלי התוספות, המוכיחים כן מגמרות שונות, אין מברכים "שהחיינו" על מצוות הכנסת בן בבריתו של אברהם אבינו, והם עצמם עומדים על פשר הדבר: "צריך לפרש טעם, מאי שנא דיש מצוות שתיקנו לברך שהחיינו ויש מצוות שלא תיקנו".

מפני צער התינוק אין מברכים: אך, מה טעם? בעלי התוספות סותמים בקצרה, כי ברכת שהחיינו נתקנה על מצוות שיש בהן שמחה, ואינם מפרשים את כוונתם. בתוספות ישנים (עירובין מ/ב) ביארו את טעם הדבר, כי מאחר שהתינוק מצטער מחמת המילה, אין מברכים שהחיינו. אך רבינו שמחה (הובא בהגהות מימוני, הלכות מילה פי"ג ס"ק ד') הקשה על טעם זה, שהרי שברכת שהחיינו נתקנה גם במקרים שצער ושמחה מעורבים בהם, וכגון, אבל שזכה בירושת הנפטר, מברך שהחיינו על הממון שנפל בחלקו, למרות התוגה והדכדוך האופפים אותו.

נאת שאלתו ניתן ליישב בכך שקיים הבדל ניכר בין המקרים. הממון יכול ליפול בחלקו של אדם גם בלא ירושה, לפיכך, עליו לברך עליו, לפי שאינו מותנה במיתת קרובו. ברם, מצוות המילה אינה אפשרית בלא צער התינוק, ולפיכך לא תיקנו חכמים לברך עליה "שהחיינו" - וראה ברבינו פרץ בסוגייתנו].

טעמים רבים נוספים נאמרו בראשונים ובאחרונים, מדוע אין לברך "שהחיינו" על מצוות ברית מילה, להלן אחדים מהם.

מצוות ברית מילה מוטלת גם על בית דין: הרשב"א (שו"ת ח"א סימן רמ"ה) מביא בשם בעל העיטור, כי מצוות המילה מוטלת גם על בית דין ולא רק על האב, לפיכך אינו מברך "שהחיינו", לפי שהמצווה אינה מוטלת עליו בלבד. לעומת זאת מצוות פדיון הבן, בכח האב בלבד לקיימה, עד שיגדל הבן ויוטל עליו לפדות את עצמו.

ברית מילה - שכיחה לעומת פדיון הבן: בעלי התוספות בבכורות (מט"א) והרא"ש (שם, סי' ח') מטעימים זאת בכך, שמצוות פדיון הבן אינה שכיחה, ולפיכך תקנו לה ברכת "שהחיינו", אף על פי שאינה תלויה בתאריך מסויים, לעומת זאת ברית מילה שכיחה ומצוייה.

טעם מעניין ונפלא כותב ה"ערוך לנר" המבאר, כי מהותה של ברכת "שהחיינו" היא, שהקב"ה החייה את מקיים המצווה וקיים אותו עד לרגע זה. כלומר, זו תקופה ארוכה יודע האדם כי בעוד זמן מה יקיים מצווה מסויימת והוא יושב ומצפה לקיימה, ובהגיע זמן קיומה הוא מודה לבוראו שהגיעו עד הלום, שהרי אין אדם יודע את עיתו.

כמה זמן מצפה אדם לקיום מצוות ברית מילה? שמונה ימים! אין זו ציפייה ארוכה, ואין חשש גדול כי לא יזכה לקיים את המצווה, עד כדי כך שיברך "שהחיינו". זאת, לאור כלל גדול שיסדו בעלי התוספות (עיי' תוס' גיטין כ"א ועוד), כי אמנם "אדם לא ידע את עיתו", אך לזמן מועט אין חוששים למיתה, כי אם לזמן מרובה. ומהו זמן מרובה? הראשונים מבארים, כי שלושים יום הם זמן מרובה. מובן, איפוא, היטב מדוע על פדיון הבן יש לברך, אך לא על מצוות ברית מילה.

כאמור, זו דעת בעלי התוספות וראשונים נוספים, אך דעת הרמב"ם (הלי מילה פי"ג ה"א), כי אין לחלק בין פדיון הבן למילה ויש לברך "שהחיינו" לפי שמצוות האב מיוחדת יותר על המצווה שמצווין כל ישראל למולו".

להלכה פסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן רס"ה סעיף ז'), כי אם האב מוהל את בנו, יברך "שהחיינו", ומביא את דעת הרמב"ם, שלעולם יברך, גם אם אדם אחר מל את בנו, "וכך נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא" (ועיי' בבבא מציעא דף ק"א ע"ב). הרמ"א מוסיף, כי במדינותינו נוהגים שלא לברך, אפילו מל האב עצמו ורק בברית של בן בכור החייב בפדיון הבן מברכים. למעשה, כיום, ברוב הקהילות בארץ ישראל נהגו לברך "שהחיינו" בכל ברית מילה ("אוצר הברית" ח"ב פרק י"א, ו'. עמוד רצ"ב).

דף מרא מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק **כלי עם יכולת קיבול בלתי מוגבלת**
הרי זה כמו כלי עם דפנות אלסטיות, ככל שאתה מכניס עוד ועוד כך הכלי נמתח ונמתח ויכולת הקיבול שלו גדלה והולכת... (צרופה אמרתך).

דף מחא והיית אך שמח - לרבות ליל יו"ט האחרון **והיית א"ך שמח**
א"ך ימים מראש השנה ועד העצרת. ומתוך העבודה של ימים אלה באה השמחה... ולכך נקרא שמו חג העצרת, שעוצר ומרכז את עבודת כל הימים הללו, על מנת שתמשך השפעתם בכל השנה... ("שפת אמת").

דף מחא והיית אך שמח **חציו לה' וחציו לכם - כיצד?**
אמר הגר"א מוילנא זצ"ל: מצווה קשה היא מצוות שמחה; מן הקשות שבמצוות - וכי מי יכול לשמוח כל העת לא הסחת דעת!...

דף מחא והיית אך שמח לרבות ליל יום טוב האחרון לשמחה.

אך שמח
האין כאן סתירה? תמה החתם סופר, "אך" בא למעט, והגמרא אומרת 'לרבות'!
אולם, אמר, כוונת התורה כך היא: בכל החג כולו היו מצוות רבות, סוכה, לולב ושמחה. בליל יום טוב האחרון נותרה רק מצוות שמחה, 'והיית אך שמח'...

דף נב ושאתם מים בששון **הכנה למצווה**
"ושאתם מים בששון".
השאינה היא בששון!! והרי המצווה היא הניסוך עצמו!!
צא ולמד, כי ההכנה למצווה גדולה היא אף מן המצווה עצמה... (הרא"ם מגור).

חבל!!!
בלווה טובה ללמוד הדף היומי

תקליטורי "מאורות הש"ס"
להאזנה ולצפייה
בשיעורי הדף היומי

מהיום ניתן להשיג גם בחטיות "נרינסק" ברחבי הארץ
לפרטים 015-700-1700 או בנשד"ר מאורות 151-300-1700

לעילוי נשמת
מרת פרידה פריחה אהרונוב ע"ה
בת מזל ע"ה נלב"ע כ"ו תשרי תשנ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידינו הר"ר מנחם
בן משיח ורעייתו שיחיו - סביון

לעילוי נשמת
ר' זלמן אהרן ליסון ז"ל
בן הרב ר' שמואל צבי ליסון ז"ל
נלב"ע כ"ט תשרי תשל"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

הקדם והנצח את נשמת יקירך ז"ל
שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים כסלו טבת

בגמרא המיוחדת
מסכת ראש השנה
"מהדורת נר תמיד"
בהוצאת מאורות הדף היומי
הכוללת בתוכה תמונות בתלת מימד

עשרות אלפי נמרות מודסות
ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת
בעמוד הגמרא

לפרטים והרשמה: טל. 03-5775307 פקס. 03-7401020